

УДК 65.012.8: 336

JEL Classification:

Муренко Т.О.

кандидат економічних наук, доцент,

Одеський національний економічний університет

**ДІАГНОСТИКА ЗАГРОЗ ЕКОНОМІЧНІЙ БЕЗПЕЦІ ПІДПРИЄМСТВА
ДИАГНОСТИКА УГРОЗ ЭКОНОМИЧЕСКОЙ БЕЗОПАСНОСТИ
ПРЕДПРИЯТИЯ
FINDING THE THREAT OF ECONOMIC SECURITY COMPANIES**

В статті запропонований алгоритм забезпечення економічної безпеки підприємства. Виділено класифікацію загроз економічній безпеці підприємства. Запропонований підхід до створення інтегрального показника для діагностики внутрішніх та зовнішніх загроз економічній безпеці підприємства.

Ключові слова: економічна безпека, внутрішні та зовнішні загрози, класифікація загроз, моделі банкрутства, інтегральний показник.

В статье предложен алгоритм обеспечения экономической безопасности предприятия. Выделена классификация угроз экономической безопасности предприятия. Предложен подход к созданию интегрального показателя для диагностики внутренних и внешних угроз экономической безопасности предприятия.

Ключевые слова: экономическая безопасность, внешние и внутренние угрозы, классификация угроз, модели банкротства, интегральный показатель.

Centuries this paper proposes an algorithm to ensure economic security, highlighted threat classification of economic security, an approach to creation of integral index for the diagnosis of internal and external threats to economic security.

Key words: economic security, external and internal threats, threat classification, models of bankruptcy, the integral indicator.

Постановка проблеми у загальному вигляді. Специфіка національної економіки сьогодні є такою, що міри забезпечення економічної безпеки українське підприємство повинно передбачити ще на стадії його створення. Такі міри дозволять попередити або мінімізувати негативний вплив внутрішніх та зовнішніх загроз, а також їх шкідливі наслідки.

Економічна безпека є питанням виживання підприємства, оскільки банкрутство в ринкових умовах – вельми вірогідний результат господарської діяльності. Кількість збиткових промислових підприємств в Україні за січень-червень 2013 збільшилася порівняно з відповідним періодом минулого року з 44,8% до 45,1%. Про це свідчать дані Державної служби статистики України [1].

Аналіз досліджень і публікацій останніх років. Дослідженням проблем економічної безпеки підприємств приділяли увагу такі вчені, як Захаров О.І., Васильцев Т.Г., Геец В.М., Кизим М.О., Клебанова Т.С., Черняк О.І., Судаковая О.І. та інші. В своїх працях науковці підіймають проблематику управління економічною безпекою як в цілому, так і по складовим елементам. Значну увагу приділяють обґрунтуванню сутності економічної безпеки, її елементів, необхідності всебічного дослідження цього явища, пропонуються підходи до її оцінки.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Сучасні умови підприємницької діяльності потребують створення власної системи економічної безпеки на кожному підприємстві. Але, не дивлячись на об'єктивну необхідність більшість вітчизняних підприємств її досі не мають.

Постановка завдання. Сучасна підприємницька середа висуває на перший план питання забезпечення економічної безпеки. Правильна її оцінка, а також діагностика внутрішніх та зовнішніх загроз становиться пріоритетним

завданням для забезпечення стійкого розвитку та функціонування підприємства.

Підприємцям доводиться працювати в умовах підвищеного ризику, а стабільне функціонування будь-якого підприємства залежить від можливостей протидіяти загрозам, значна кількість яких знаходиться в оточуючому середовищі. В таких умовах діагностика загроз є актуальним науковим завданням.

Виклад основного матеріалу дослідження. На наш погляд, економічна безпека підприємства – це стан його захищеності від негативного впливу внутрішніх та зовнішніх загроз, дестабілізуючих факторів, при якому забезпечується стійка реалізація цілей підприємства.

Ґрунтуючись на дослідженнях вчених [2, 3, 4], можна спробувати побудувати алгоритм забезпечення економічної безпеки підприємства, для зручності розбивши його на етапи.

1 етап (ознайомлення та підготовка):

- попереднє вивчення специфіки бізнесу підприємства, його контрагентів, місця на ринку та основних показників діяльності в динаміці за декілька останніх років;
- вивчення інформації про можливості виникнення кризових ситуацій та поведінки підприємства в них;
- аналіз зовнішніх та внутрішніх загроз економічної безпеки підприємства, їх класифікація та діагностика;
- виявлення та перевірка наявних засобів по забезпеченню захисту економічної безпеки (технічних, інформаційних, інтелектуальних, економічних, правових, силових тощо) та аналіз їх придатності.

2 етап (створення і функціонування):

- створення власне алгоритму забезпечення економічної безпеки підприємства, виходячи з наявних ресурсів;

- розрахунок всіх видів та необхідної кількості ресурсів для забезпечення адекватної системи економічної безпеки підприємства;
- підготовка пропозицій щодо удосконалення існуючої системи економічної безпеки підприємства з залученими ресурсами, або її створення;
- узгодження пропозицій удосконалення існуючої системи економічної безпеки підприємства, або створення нової (включаючи витрати на її утримання) з керівництвом підприємства.

3 етап (контрольний запуск та удосконалення):

- контроль за роботою створеної системи економічної безпеки підприємства;
- оцінка ефективності роботи створеної системи економічної безпеки підприємства та виявлення «вузьких» місць;
- безперервне удосконалення системи економічної безпеки підприємства з урахуванням змін зовнішніх та внутрішніх факторів.

Розглянемо перший етап. Такі фактори, як попереднє вивчення специфіки бізнесу підприємства, його контрагентів, місця на ринку та основних показників діяльності суто індивідуальні. Так само, як і виявлення та перевірка наявних засобів по забезпеченню захисту економічної безпеки (технічних, інформаційних, інтелектуальних, економічних, правових, силових тощо) та аналіз їх придатності. А ось, зовнішні та внутрішні загрози економічної безпеки підприємства можна спробувати класифікувати в залежності від ознак.

Виходячи з аналізу економічної літератури, найбільш відома класифікація загроз економічній безпеці передбачає їх приналежність або до зовнішніх, або до внутрішніх джерел. Ще одна проста класифікація по моменту виникнення: актуальні та потенційні загрози. Наприклад, вже наявна економічна криза або можлива поява на ринку нових підприємств наступного року. Аналогічним

чином можливе виділення реальних і уявних загроз, постійних і випадкових, явних і прихованих, об'єктивно існуючих і суб'єктивно сприйнятих, активних і пасивних і т.п. Загрози економічної безпеки класифікуються також по сфері їх виникнення.

Представимо можливі класифікації загроз економічній безпеці у вигляді таблиці (табл. 1).

Зрозуміло, що загрози економічної безпеки підприємства не є взаємовиключними, а перетинаються друг з другом. Наприклад, загрози збереження клієнтури згідно міри впливу можна класифікувати як загрозу, яка не піддається нейтралізації, а загрози матеріальним активам – як загрозу, яка частково піддається нейтралізації. Будь-яка класифікація в певній мірі умовна.

Рівень економічної безпеки підприємства залежить від того, наскільки ефективно його керівництво та спеціалісти будуть здатні запобігти можливим загрозам та ліквідувати шкідливі наслідки окремих негативних складових внутрішнього та зовнішнього оточення.

Діагностика загроз економічної безпеки передбачає визначення та моніторинг факторів, які визначають стійкість фінансово-економічного стану підприємства на перспективу, а також показників оцінки рівня економічної безпеки (визначення їх максимальних та мінімальних значень).

Від правильного вибору вимірників проявлення загроз для моніторингу залежить адекватність оцінки економічної безпеки підприємства. Критичні значення показників представляють собою межу між безпечною та небезпечною зонами діяльності підприємства.

Діагностика загроз економічної безпеки повинна враховувати специфічні галузеві особливості підприємств. Система оціночних показників повинна включати не тільки показники-критерії, а й додаткові аналітичні показники, за допомогою яких можна отримати цілісне уявлення про стан господарюючого суб'єкту.

Класифікація загроз економічній безпеці підприємства

Ознака	Зміст
Розташування загроз відносно підприємства	Внутрішні Зовнішні
Час існування	Актуальні (вже існуючі) Потенціальні
Періодичність виникнення	Постійні Випадкові
Ступінь очевидності	Явні Скриті
Об'єктивність існування	Реальні Надумані
Міра впливу на підприємство	Активні Пасивні
Міра впливу на загрози	Загрози, які частково піддаються нейтралізації Загрози, які не піддаються нейтралізації
Сфера виникнення	Правові Економічні Екологічні Кліматичні Культурні Соціальні Науково-технічні тощо

Структура економічної безпеки підприємства	Загрози підприємству як цілісній системі Загрози від персоналу підприємству Загрози від витіку інформації Загрози матеріальним активам Загрози нематеріальним активам Загрози фінансовим активам Загрози збереження клієнтури Загрози по перспективах розвитку
--	---

Не можна не сказати й про загрози банкрутства підприємства. Банкрутство – це визнання господарським судом нездатність підприємства відновити свою платоспроможність та задовольнити визнані судом вимоги кредиторів не інакше, як через застосування ліквідаційної процедури [5].

Варто відзначити, що виділяють два види банкрутства: дійсне і навмисне банкрутство. Діагностика банкрутства дозволяє виявити показники потоків платежів (поточних і перспективних), а також оцінити виробничу, інвестиційну та фінансову діяльність підприємства.

Оцінка ймовірності банкрутства є невід'ємною частиною діагностики загроз економічної безпеки підприємства. Існує цілий ряд моделей прогнозування банкрутства, які дозволяють оцінити і діагностувати перспективну ступінь платоспроможності підприємства та сталості його розвитку.

Основним завданням діагностики є своєчасне забезпечення прийняття управлінських рішень з метою зниження впливу негативних фінансових процесів та нівелювання загроз його економічній безпеці. Так як жодну модель банкрутства не можна вважати досконалою, для об'єктивності загального аналізу розглядаються відразу декілька моделей.

Нагадаємо коротку характеристику найбільш відомих моделей банкрутства, а саме: моделей Альтмана, Таффлера Спрінгейта та Бівера.

Двохфакторна модель Альтмана – проста і невимоглива до великої кількості вихідної аналітичної інформації модель, була розроблена на основі аналізу діяльності 19 американських компаній. Основним чинником, що враховується, є можливість припинення фінансування діяльності компанії за рахунок позикових коштів.

П'ятифакторна модель Альтмана – розроблена для організацій з акціонерною формою капіталу, акції яких представлені на фондовому ринку. Точність даної моделі в перспективі становить порядку 95 % для одного року і 83 % на два роки, що в принципі є її гідністю.

Чотирьохфакторна модель Таффлера – також призначена для оцінки організацій, зареєстрованих як Відрите Акціонерне Товариство. У сукупності, коефіцієнти даної моделі дають об'єктивну картину про ризик банкрутства в майбутньому і платоспроможності на поточний момент.

Чотирьохфакторна модель Спрінгейта – розроблена Гордоном Спрінгейтом на основі моделі Альтмана. З 19 показників фінансового стану підприємства автором було відібрано 4 основних, які були включені в розрахунок. Кожному показнику в даній моделі присвоюється своя " вага " в підсумковій оцінці.

Система показників Бівера – побудована без інтегральних показників і урахування ваги коефіцієнтів. Відповідно, що не розраховується і підсумкова оцінка. Результатом оцінки п'яти показників є присвоєна категорія ймовірності банкрутства підприємства: "Сприятливий стан", "5 років до банкрутства" та "1 рік до банкрутства".

На наш погляд, необхідно оцінювати можливі загрози економічній безпеці за допомогою багатогранного інтегрального показника. При його побудові слід враховувати цілу низку факторів:

- До складу інтегрального показника необхідно включати ті показники-індикатори, які характеризують різні сторони діяльності

підприємства та дозволяють вплив загроз (як внутрішніх, так і зовнішніх) на фінансово-господарську діяльність підприємства;

- Можливість не тільки якісної оцінки окремих показників, але й кількісної – ізольований розгляд показників-індикаторів не дозволить обґрунтовано визначити їх значення;
- При відборі показників-індикаторів необхідно враховувати можливість розрахунку їх прогнозних величин та оцінку її надійності в залежності від інтервалу часу їх розглядання;
- Методика розрахунку інтегрального показника, яка характеризує вплив внутрішніх та зовнішніх загроз економічній безпеці підприємства, або окремим її рівням, повинна бути досить простою та доступною для розуміння керівництву.

Висновки та перспективи подальших розробок. Не дивлячись на активні дослідження, які ведуться останнім часом, задачі своєчасної діагностики економічної безпеки та розпізнавання кризових явищ на підприємствах не втрачає своєї значущості.

Певні особливості категорії економічної безпеки та її загроз потребують не тільки адаптації вже існуючих методик фінансової діагностики, але й розробки нових підходів.

Література:

1. Діяльність промислових підприємств в Україні (січень-червень 2013р.) [Електронний ресурс] : офіц. веб-сайт Держкомстату України. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>. – Назва з екрану.
2. Васильцев Т.Г. Экономическая безопасность предпринимательства в Украине: стратегия и механизмы укрепления: моногр. Т.Г. Васильцев; Национальный институт стратегических исследований. – Львов, 2008. – 385 с.
3. Моделирование экономической безопасности: государство, регион, предприятие. Геец В.М., Кизим М.О., Клебанова Т.С., Черняк О.И. и

др.; под ред. Гейца В.М.: Монография. – Х.: ИД «ИНЖЕК», 2006. – 240 с.

4. Судаковая О.И. Формирование системы управления экономической безопасностью предпринимательства. О.И. Судаковая // Экономика: проблемы теории и практики: сб. науч.трудов. – Вып.231: в 9 т. - Днепропетровск: ДНУ, 2012. – Т.8. – С. 165-171.
5. Закон України «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом» [Електронний ресурс] : Постанова КМУ від 01.07.1992 р. №2343-12 /Верховна Рада України. – Режим доступу: zakon.rada.gov.ua. – Назва з екрану.

List of references:

1. Activities of industrial enterprises in Ukraine (January-June2013) [Electronic resource] : Official WebsiteDerzhkomstate Ukraine. - Access mode: <http://www.ukrstat.gov.ua>. –Names from the screen.
2. Vasiltshev T.G.Economic security business in Ukraine: the strategy and mechanisms for strengthening : monograph . T.G. Vasiltshev.National Institute for Strategic Studies . – Lviv, 2008 . - 385 p.
3. Simulation of economic security: state, region, enterprise. Heyets V.M., Kizim M.O., Klebanov T.S., Chernyak O.I., et al, ed . Geytsa V.M.: Monograph. - H.: PH " INJEK", 2006. - 240 p.
4. Sudakovaya O.I.Formation of economic security management business. O.I.Sudakovaya // Economy: Theory and Practice : Sat scientific . works. - edition.231 : 9 volume - Dnepropetrovsk: DNU 2012 . - V.8 . - P. 165-171 .
5. Law of Ukraine "About restoring the debtor's solvency or declaring bankruptcy" [Electronic resource]: Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine 01.07.1992 p . № 2343-12 / Verkhovna Rada of Ukraine. - Access mode : zakon.rada.gov.ua. –Names from the screen.